

ІНВЕСТИЦІЙНА ТА ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 339.187.62

*Осецький В.Л., к.е.н., лізингова компанія "Енерголізинг",
Макаренко М.І., к.е.н., доцент, Українська академія банківської справи*

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ЛІЗИНГУ ТА ЙОГО РОЛЬ В АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті йдеться про значення інвестиційної діяльності для переходу української економіки до інноваційної моделі зростання, про роль та місце лізингу в процесі активізації вітчизняного та зарубіжного інвестування. Автори обґрунтовують необхідність розвитку лізингу, показують причини його недостатнього поширення в країнах з перехідною економікою, розкривають сутність цієї порівняно нової форми інвестування, економіко-правові засади її здійснення в Україні, з'ясовують переваги лізингу над орендою.

Ключові слова: лізинг, інвестиційна діяльність, оренда.

Сучасна економіка за своєю структурою, взаємозв'язками, регулюванням та іншими параметрами є досить складною системою. У цій системі, як свідчить світовий та вітчизняний досвід, дуже важливе місце посідає інвестиційна діяльність господарських суб'єктів. Її активізації сприяє запровадження лізингових схем.

Актуальність розвитку лізингу в Україні, включаючи формування лізингового ринку в СНД, обумовлена, насамперед, незадовільним станом парку устаткування, який характеризується значною часткою морально застарілого обладнання при низькій ефективності його використання, незабезпеченістю запасними частинами тощо. Одним із варіантів вирішення цих проблем може бути лізинг, що об'єднує елементи зовнішньоторговельних, кредитних та інвестиційних операцій.

Поки що у нас не вдалося створити достатньо ефективного механізму залучення інвестиційних коштів для активізації діяльності підприємств та втілення інноваційно-інвестиційної моделі економічного зростання. У той же час, за висновками уряду, вкрай важливим є відтворення інвестиційної функції держави шляхом розробки і запровадження лізингових схем. Із

середини 90-х років в українській економіці формується новий, реальний спектр відносин, пов'язаних з участю лізингових компаній у функціонуванні ринку. Те, як будуть розвиватися лізингові відносини, вирішальним чином залежить від належного рівня економіко-правового забезпечення. Актуальною залишається проблема стабільності законодавства та практики роботи органів Державної податкової адміністрації, Ліцензійної палати, адміністративних органів та низки інших органів державної влади, які надзвичайно складно сприймають і реагують з великим запізненням на такі економічні реалії як лізинг. Недостатній розвиток фінансового ринку також є одним із чинників, які стримують інвестиційний процес в цілому і розвиток лізингу зокрема. Лізингові операції розглядаються діловим світом як альтернатива кредитуванню, що важливо для України, де кожний четвертий кредит не повертається. Привабливість лізингу як форми інвестування визначається його роллю в фінансовому забезпеченні виробничих програм і зменшенні ризиків при здійсненні банками кредитних операцій. Поширення лізингових угод пояснюється перевагами, які він надає як виробнику, так і користувачу.

Формування необхідних передумов для досягнення прийнятного рівня інвестиційної активності лізингових компаній на ринку послуг та його підтримки потребує суттєвого розширення і поглиблення наукових досліджень зазначених відносин, розкриття економічної сутності лізингу, визначення методичних засад вибору видів лізингу в залежності від специфіки інвестиційного клімату на макро- і мікрорівні.

Становлення та розвиток лізингового бізнесу безпосередньо пов'язані з історичною еволюцією економіко-правових форм підприємницької діяльності. Фахівці, які досліджують історію економіки, вважають, що лізинг (оренда) відомий людині з давніх часів. Поява лізингу мала конкретну локальну мету – залучити великі за розмірами інвестиції для реалізації певних підприємницьких проектів. Батьківщиною лізингу як виду фінансової індустрії є США. Початок його поширення відносять до 1952 року, коли компанія “Юнайтед Стейтс Лізинг Корпорейшн” організувала спеціальне лізингове товариство. Але тільки в травні 1988 року в Оттаві було прийнято Конвенцію ООН про міжнародний фінансовий лізинг, яку підписали 13 країн. Цей документ став актом правового забезпечення міжнародного лізингу.

У світовій економіці лізинг набув широкого розвитку. Його частка у приватних інвестиціях становить у США 25 %, у країнах Західної Європи – 12-19 %, в Японії – 8 %, Австралії – 31 %, а в Росії цей показник в 1998 році становив 5 % [1]. Незважаючи на всю складність економічних процесів для лізингових відносин в Україні характерні позитивні зрушення. І це зрозуміло. Хоча Україна ще не приєдналася до Оттавської конвенції, але сучасні процеси інтеграції вимагають невідкладного вирішення цього питання. Адже в умовах дефіциту власних фінансових коштів і високої вартості банківського кредиту лізинг є одним з основних важелів, що дає змогу модернізувати, диверсифікувати чи реструктуризувати виробництво і адаптувати його до вимог ринку.

Світовий досвід свідчить, що через лізингові операції фінансується одна восьма приватних інвестицій в економіку. Популярність лізингу зростає досить швидко завдяки тому, що він полегшує інвестування в інтенсивне оновлення основних фондів. Крім того, переваги лізингу не обмежуються кращим доступом до фінансів. Одночасно сприяючи широкому залученню іноземних інвестицій відповідно до визначених пріоритетів внутрішнього ринку, лізингові компанії допомагають передачі та використанню перспективних технологій у різних галузях національної економіки.

На сьогодні єдиного, міжнародно визнаного поняття “лізинг” (від англійського “to lease”, що означає “брати в оренду”, “наймати”), не існує. Це обумовлено як складним змістом, що відбиває даний термін, так і відмінностями в законодавстві, системі звітності та оподаткуванні в різних країнах. У Законі України “Про лізинг” від 16 грудня 1997 року зазначається, що лізинг – це підприємницька діяльність, яка спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів і полягає в наданні лізингодавцем у виключне користування на визначений строк

лізингодержувачеві майна, що є власністю лізингодавця або набувається ним у власність за дорученням і погодженням з лізингодержувачем у відповідного продавця майна, за умови сплати лізингодержувачем періодичних лізингових платежів. В широкому розумінні лізинг виступає своєрідною проміжною формою фінансування між кредитуванням і прямим інвестуванням. Лізинг – це вид інвестиційної діяльності з придбання майна і передачі його на основі договору лізингу юридичним особам. З урахуванням усіх існуючих обставин можна визначити, що лізинг – це комплекс інвестиційно-майнових відносин, направлених на активізацію освоєння підприємствами нових технологій та інновацій, система захисту та ефективного використання власності. Європейська федерація національних асоціацій (Leaseurope) визначає це поняття так: “Лізинг – це договір оренди заводу, промислових товарів, обладнання, нерухомості для використання їх у виробничих цілях орендаром, тоді як товари купуються орендодавцем і він зберігає за собою право власності”.

Більшість представників економічної науки визначають лізинг як довгострокову оренду майна. Тобто здійснюється передача майна, що є власністю лізингодавця, на умовах визначеної терміновості, зворотності та платності. Проте суть лізингу та оренди відрізняються. Зокрема, оренда дає можливість підприємцю лише тимчасово розв'язати ряд таких проблем як неможливість покриття затрат на придбання обладнання та устаткування власними силами, необхідність збільшення випуску продукції тощо. Тимчасовість полягає у тому, що після закінчення терміну оренди підприємство залишається з тими самими проблемами. Головними відмінностями лізингу є наявність посередника та можливість оновити та отримати основні фонди у власність. Таким чином, лізинг виступає як метод оновлення виробництва підприємствами. Інтенсивне оновлення основних фондів являє собою реальну передумову економічного зростання виробничого потенціалу, що працюватиме на економіку країни в майбутньому.

В розвинутих країнах світу багато проблем, пов'язаних з оновленням виробництва та впровадженням новітніх технологій, вирішується завдяки застосуванню лізингових механізмів. У нашій країні, як зазначалося, через низку причин лізинг як вид інвестиційної діяльності не отримав широкого розвитку. Серед причин такого стану можна назвати наступні:

- для лізингодавців не передбачено інвестиційних пільг;
- встановлено високі процентні ставки за кредитами від Національного банку;
- лізинговим компаніям бракує власних коштів;
- не відрегульоване правове та ринкове середовище;
- не створено умов для широкого впровадження методів прискореної амортизації;
- низький платоспроможний попит ринку, де будь-яке підвищення ціни може серйозно вплинути на своєчасність сплати лізингових платежів.

Розвиток лізингу в Україні неможливий без поліпшення його умов для належного здійснення цього виду діяльності. Насамперед, треба розробити державну програму розвитку лізингу, провести консультації та навчання спеціалістів, підприємців, які обслуговують ринок цих послуг. До того ж, в умовах ринку виникає нагальна потреба підтримки лізингових компаній, оскільки фінансово вони слабкі, у них постійно існує необхідність залучення додаткових грошових коштів для придбання саме того майна, яке зацікавило лізингоодержувачів. Варто зазначити, що найбільший потенційний попит на лізинг у нашій країні сконцентрований у таких сферах як транспорт та агропромисловий комплекс. Сьогодні одна одиниця засобу транспорту коштує десятки тисяч доларів США, трактор чи комбайн для сільського господарства – 100-150 тисяч доларів, лінія для виробництва скляної тари – мільйони доларів. При такій вартості техніки більшість вітчизняних компаній, що працюють у сфері лізингового бізнесу, не мають ресурсів для її купівлі.

Таким чином, економічні умови, що склалися в Україні, не дають можливості повноцінно розвиватися справжній лізинговій індустрії, реалізувати стратегію вдосконалення виробничих процесів на підприємствах. Саме тому головним завданням становлення та розвитку лізингових відносин є поліпшення умов застосування лізингових механізмів у країні та задоволення потреби лізингових компаній в інвестиційних коштах. Для вирішення останньої проблеми можливі два шляхи: по-перше, формування значного стартового капіталу; по-друге, використання залучених інвестиційних коштів. І перший і другий варіанти в умовах гострого дефіциту вільних коштів потребують залучення зовнішніх джерел фінансування. Водночас треба зазначити, що використання цих джерел можливе лише в тому разі, коли одержаний прибуток від використання вкладених коштів перевищує витрати та існує реальний механізм страхування інвестицій.

Вирішуючи проблеми, пов'язані з інтенсифікацією інвестиційної діяльності, лізингові компанії в розвинутих країнах можуть обрати будь-який з варіантів використання позикових коштів, серед яких переважають банківські кредити, кошти спеціальних фондів, діючих за підтримки урядів та муніципальної влади, позики інвестиційних фондів, франчайзинг тощо, оскільки цивілізований ринок фінансових послуг має розвинуту інфраструктуру. У цих умовах інвестиційні можливості лізингових компаній значно зростають.

За умов українського інвестиційного ринку кількість фінансових посередників, в тому числі лізингових компаній, налаштованих на співпрацю з підприємствами, досить обмежена. Для них головним джерелом інвестиційних коштів залишається банківський кредит. Та й для комерційних банків кредитування лізингових компаній – вигідна сфера надання позик. Адже останні переважно акуратні при виконанні своїх боргових зобов'язань. Саме лізингові компанії та інші посередницькі структури виступають найбільш активними позичальниками на інфляційному ринку.

На ринку капіталів лізингові компанії відіграють досить важливу роль. Вони як фінансові посередники приводять боргові зобов'язання та активи у відповідність із попитом лізингоодержувачів, створюють особливий механізм заощадження коштів з метою зменшення ризику шляхом диверсифікації вкладення позик, зменшують витрати обігу за рахунок впровадження спеціалізації за окремими видами фінансових операцій. Найбільш важливою їх функцією, з огляду на мікроекономічні процеси, є звільнення лізингоодержувача від одноразової сплати за необхідне обладнання і надання йому довготермінової інвестиції.

Отже, фінансовий ринок в Україні перебуває у стадії формування, тому лізингові компанії, як і інші фінансові посередники, на ньому представлені дуже обмежено. Найбільш розвинутою посередницькою структурою на сьогодні залишається банківська система, яка обслуговує близько 90 відсотків клієнтів грошового ринку нашої країни. Для стрімкого розвитку лізингового бізнесу необхідна низка чинників, які в цілому впливають на інвестиційну активність економічних суб'єктів. Серед інших чинників слід звернути увагу, насамперед, на зниження ставки процента за позичені кошти, зростання попиту на лізингові послуги, пільгове оподаткування інвестиційних проєктів, помірні темпи інфляції тощо. Головним стимулом, що змусить активізувати інвестиційний процес, можуть стати лише майбутні прибутки лізингових компаній, які будуть отримані внаслідок здійснення інвестицій. А відтак завдання полягає в тому, щоб через застосування лізингових схем забезпечити стимулювання процесів нагромадження й ефективного використання інвестиційних ресурсів відповідно до визначених пріоритетів економічного зростання, зокрема, перспектив інноваційного розвитку [2].

Список літератури

1. Акціонерні товариства: Залучення інвестицій. – Київ: Редакція “Української інвестиційної газети”, 1997. – С. 351-352.
2. Україна: поступ у XXI століття (стратегія економічної та соціальної політики на 2000-2004 рр.). Послання Президента України до Верховної Ради України 2000 р. (проект) // Урядовий кур'єр. – 2000. – 28 січня. – № 16. – С. 7.

Summary

This article reflects importance of the investment activity in the innovative model of growth, and emphasizes on the role of lease in the activation of national and foreign investments.

The author proves necessity of the lease development, shows the reasons of its insufficient extension in the countries with transitional economies. He describes the economic and legislative principles of lease realization, and defines advantages of this relatively new form of investment activity.